

غوشغى لار

يازىنىڭ ، كۆيۈنك شاھىرى

قوربان ناظر عزيز

(۱۹۴۰ - ۳۰ سېنتامبر ۱۹۷۵م .)

كۆيۈن بىلەن سۆھبەت

سنىر ئالپ سنىر بېشىيان، سۇپور دۇستوما مىنگزۇپ، قاقىنىڭ يەنە غايىمى، مېنىڭ پايجاسىلى كۆيۈم. يەنە دويغى كۆنگۈلدە، اۇياندى مۇنگزۇپ - مۇنگزۇپ، دويغولانغ اغراماندان، اپىلىپ بارىار دۇنم.

كۆيۈم كۆيۈم! سىن اىپ، سىن بىر نوسغا، سىن مانى، اچيان سىنىڭ اۇنگۈنگە، سنىر ئارمىنىڭ بارئى. سىن دوماىلى تۇپراغىڭ مەن چال سىنىڭ آسمانىڭ بىلە مېنىڭ كۆنگۈمە ساچيانگ پايجاس نورونى.

دوشۇنبارسىڭ: كۆيۈن پاصلى، اخىرتى دال، اۇچىك دال. يۇغسا، هانها سارنى كۆن سوۋاپ بارىار آسماندا، كۆيۈن دىيىن - ساجى لىقدان، نورا اچىلمىك نىن نىشان، بىزىڭ مىدام ساجى لىغا، نورا مأتاچ جاھاندا.

دوشۇنبارسىڭ: شۇھرات سنى، يۇنلرە شان - شۇھرات آتسىزلارا اۇنگات آت، تاپ سنىزلارا تاپ بېرسىڭ، ماقصات سنىزلارا ماقصات، مىرتاسنىزلارا مىرتات، كۆنگۈل لرى كۆرلرە بىر دانا كىتاپ بېرسىڭ.

سلىچرسىڭ كۆيۈپ مېيىن دوستى - يارىنىڭ مې يىن، انىصاپ، حاقتات بولسا اھلى بايلغىنىڭ - مانلىڭ. سۆزلر بىردىن يارىللسا يۆرگلىرىڭ تە يىيىن، كۆيۈن كۆيۈن تىرە لرىنىڭ تاسىن يارىللىنى يالى.

كۆيۈم! چىگرىك كىچە لىڭ، شىمال شوۋلاپ كېندە، بىردىن دۇشبار يانما نېرسىسە دوستى - يارلام. كۆر، اۇلانگ ناچە سى يوق آز ساللىنىڭ اىچىندە؟! شۇنگ اۋچىن قارىن بىلپان شىندى جاھاندا بارلانگ.

تۇپۇلە سىن دويغىمى، غۇي، اىنچە لسىن - مېن قايل. بولسۇن ياقىنىڭ - يادىڭ اغى سنىتا دۇزۇمسىن. سىنىڭ كۆرگۈنگە مايلى، سىنىڭ ارزىنىڭ مايلى كۆنلەم، شاتلىقدان يانگا غۇي، اۋزۇلسە اۋزۇلسىن.

ياپراقلارنىڭ باسغىلاپ، يىواش ادىملاپ بارىان، شىۋوۋولداپ غام بولۇپ، چىگرىك شىمال شاخادا، كۆيۈن دىيىن - ساجى لىقدان، نورا اچىلمىك نىشان، بىزىڭ مىدام ساجى لىغا، نورا مأتاچ جاھاندا.

سۆز سونغاى نىڭ چىپر اوستاد لارى :

حورماتلى قوربان صحت (كاكا) و ابراهيم بدخشان سىزىڭ عزيز و مېريان ائە نىگىزىڭ ارادان چىقانتىنى اشىدىپ اۇران غىناندۇق. مرحومىڭ ياتان بىرى ياغنى بولسۇن ، باران بىرى بىرلىسىن. سىزە و شىلە دە بۇتەين ماشغالانگىز! الله تعالى قووات برسىن. **كريم مەتابى**

مرحوم رحيم بىرى سىخندان (مە) نىڭ حورماتلى ماشغالىسى! سىزىڭ عزيز و مېريان ائە نىگىزىڭ بىى وقت ارادان چىقماغى بىزى بى چاق غىناندىردى . آيرىلانگىڭ باران بىرى بىرلىسىن. اۇچاغنىدا غالانلارنىڭ بارىسى نىڭ باشى لىلد بولسۇن. **مخدىيارلى**

صورت لردا ساقلانن بوروصاتلار

باغشى

. آتامراد شاغولىف . تايبارلان،شاھە محمدىلى

اۋزۇنىڭ غايىتا لانماچاق شىپرىن اۋزۇى بىلن تۇركمەن حالقى نىڭكى بىلد سۇيگۈسىنى غازانان انچمە عاجايىپ ايدىم - سازلارنى دۇرە دن، عالم باغشى ھەم موقامچى ساز دۇزۇجى حالق باغشى سى دۇولت گىلى اۋكدىر ۱۹۳۹ - نجى م . يىلنىڭ ۲۲ - نجى مايندا ماغىتتم غولى اطرابى نىڭ كۇنە كسىر اۇباسىنا دىگىشلى پىر اۋولۇيانىڭ دازاۋ بۇلە كىندە دۇنيا ايتىنار. دۇولت گىلى باغشى لار قۇوموندان دىر. اۋتونىك غارىرى اتاسى قوربان مىرادباغشى اۋز دۇورۇنىڭ بىللى باغشى سى سارى باغشى بىلن ايدىم ايدىشىپ دىنر. داىق سى ارتىق باغشى شىپرىن اۋزۇى بىلن حالقا ھزىل بىرپ دىر. قاقاسى ھەم سومبار جۇلگە سىندە اۋتكىر شىخى تىخلىسى بىلن ايدىم عالمىندە اۋزۇنى تانادان باغشى دىر.

دۇولت گىلى اۋكدىر انچمە ايدىم - سازلارنىڭ دۇزۇجى سى دىر. اۋتونىك دۇرە دن«غوباغاز ئم»«زۇلۇپنىڭ»«غارنى»« بى بى جان»«بۇرغى نى كۆرن داغلار»« اپات»« دىگىز غوشوم»يالى ايدىم لارى ايدىم - ساز موشداق لارى نىڭ قالىپنا غۇمۇرلىك پراتدى.

باغشى نىڭكى اىنگ شولى چىقان ايدىم لارى نىڭ بىرى ھەم اۋتونىك شىپرىن اۋزۇ بىلن بىرە يىتيريان«سومبارنىڭ نارى» ايدىمى دىر. ايدىمىڭ

ھېدە لىك يازغى لار

* آتادىرى عنصرى

شاھىر غفور حۇجانىڭ

«گىجە» اتلى غۇشى سى حاقددا

تائىقىدى يازغى

«صحرا» ھېدە لىگى نىڭ ۳۱۵ - بىنجى سانى نىڭكى «تۇركمەن ادبىياتى» بۇلۇمىندە، ماھىرم شاھىر غفورخوجادان اىكى سانى تازە غۇشى بىرلىپ دىر. بولارنىڭ بىرى «گىجە» اتلى بىرچاقلانگى غۇشى. مەن بۇگۈنكى ھېدە لىك يازغىم دا ايتنا شاھىرغفورخوجانىڭ شوغۇشى سى بارادا كلام اغىز - كۆرۈنۈڭ بىر مېڭى. اۋنگى بىلن يەنە بىرگۈن غۇشى نى بىلە لىكە اۋقاب اۋتونىك « اىچكى بۇلۇم» لرىنە سىسكە دن كۆزسالنپ كچە يلى:

غارا اۋرتۇكىنى اۋرتىدە گىجە اوقلايارشەرگۆرۈرە سى بىلە شۇندان سۇنگ اىنك نازىك ھوودىسى بىلە

كچلگە دە چاترىق لاردا كۆچە دە بام اۋستۇندە حوز لاردا باغدا دا باشغابىر ياتمازاق بىرچانلى كۆرۈرە شۇۋور چىكار بىۋالى شىپرىڭ اراسى بىلە

– بىرىنچى : غۇشى نىڭكى ادى حاقددا:

كچە ؛ سۇزلۇك لردە « گىجە » حاقددا شىلە دۇشۇندىرىش بىرلىپ دىر: «كۆن ياشىپ اغشام دان سۇنگ دانگا چىلى دۇولم اند واغت » مونونگ اوزى «گىج» كۆكۈندن غايدىپ تۇركمەن دىلپىندە « گىچ ار»، « گىچالماق» « گىچ باغشى » و.ش.م سۇزبىرلە شىك لرىنى دۇردىار. سۇزۇڭ شو مانى سنىتا اساس لانساق اۋل « غارانگى دۇش وئاغىنىڭ « خاص»گىچ» بۇلۇمۇنە غابات گىيار. دىيىك «گىجە» چاغنى (زامانىي) تصوير لندىرىچك بولساق « اغشام چاغىندان » زامان ايلانپ، اىنس - جىس - يىگ ياتان واغنى، جاھان ا.د دىم دىرلىق دۇلان واغنى كۆز اۋنگۈنە گىيار.

« گىجە » ، اۋمۇسۇلموك ، دىنچىلىق ، چونگلوڭ حاصىت لرى بىلن شاھىرىڭ ، شاھىرانا نەيىنى ، ھىجولى روخىنى غالىقىندىرپار،اۋنى اوقىۋان غۇيۇپ ، خىيال غوشونى ھوۋا لاندىرپار،اۋنى تاثيرلندىرپارو نىچە دە گىجانىڭ چونگلوغى بىلن شاھىرىڭ خىيالى ھەم دۇشۇنچە سى بوغروپ بىر«اثر»جانلاندىرپار.شىلە بىر «پروسس» دە دۇران«اثر»دىلپنە غازامازدان ھىرپىرشاھىرىڭ دۇرە دىچى لىكىندە يۇزە چىقىپ بىلىپ دىر. پارس ادبىياتىندا دا بىز بوھىلى دۇرىشىه شايات . نىما يوشىچ - يىڭ «گىجە» اتلى غۇشى سى ھىما مشهور. «گىجە دىر»

كچە دىر تىپتال بىرگىچە ئۇپراق دىسنىڭ رنىڭ اۋچوك سىرىغىپ بولوت دان شىمال. داغ باشتىندان جۇرپارمانگا . . .

– اىكىنچى : غۇشى فۇرماسى حاقددا:

كچە غۇشى سىنا فۇرماتايدان پارس ادبىياتىندا « طرح » دىيىلپار. « طرح » غۇشى سى غابارا تايان چاقلانگ بولۇپ اساسان ، تصورىلندىرە كۆيۈنە داياپانار . « طرح » دە شاھىرسانلجا « سۆز » كرىپچى بىلن غىسغاجا « تصوىر » نى جانلاندۇرۇپ ، «چونگ » مانى نىڭ بىناسنى توتپار. پارس « آق غۇشى » سنىدا بىك شامولونىڭ « طرح » اتلى غىسغاجا اما چونگ مانى لى

تۇركمەن ادبىياتى

turkmenedebiyat@gmail.com

دۇرە بىش تارىخى ھەم اۋران غىز نلقى. دۇولت گىلى اۋكدىر ۱۹۶۴-۱۹۶۷- نجى يىل لاردا ت.ك.م. غىللىملاراكادىمىياسى نىڭ ماغىتم غولى آدندىقى دىل ۋە ادبىياتىنىڭ اىستىقوتى نىڭك اسپىرانتى(ئىلمى اىش يازماغا تايبارىق كۇرپان بولۇپ يۇرن يىل لارى بىر ايلق مۇھلت بىلن تىن اطرابىنا ياغتا يىغماغا اىيرىلپار. بىركت - ساخاۋاتا اىە لنن تۇركمەن توپراغى نىڭ كۆزل لىگى ، داش - تۇورگى غورشاپ آلان آق آلتنن لى پىل لرى جوشاكتىرپار.شول دۇورلردە دۇولت گىلى بىرساز دۇرە دىپ دى و اۋنگا شىغىرگۈزلە ياردى. اىنە ، بىرگۈنم اۋل اۋز سازنى شاھىر مردوغلى غارىرى اۋغولنا ھىنگە نىپ بىرپاردى. سازدان كۇنگى پروان تاپان شاھىر باغشى نىڭ:«ايدىمىڭكى ادى»«سومبارنىڭ نارى» بولمالى. اۋتونىك اۋندا ھېشىدىڭ يالقنىمى دىيىن نور ساچيان سومبار جۇلگە سى ، نارى، چىشمە لرى واصپ اندىلمى» دىيىشى يالى ،ادىل ساھل سالمتدا: دوستلار،جانا نىت دىر، كۆزل سومبارنىڭ نارى، كۆرمە دىك لركۆرسىم دىر، كۆرن لىر خىرىندىر.

دىيىپ باشلانپان شىغىرى دۇردىار. شىدىپ،شىغىرى بىلن ساز ادىل بال بىلن سارنى ياغ يالى غارشىپ كىدىار. ياغتا يىغنى مۇوسۇمى تامام بولپار. اۋسونگ اۋيۈنە دۇلانان دۇولت گىلى اۋز غۇنگشولارنى،تۇركمەن ايدىم - سازسونغاى نىڭك اوسساتلارى غىچاچى آتا ابل بىلن سازاندا ياغمىر تۇرگىلى نى اۋز اۋيۈنە چاغىرۇپ،اۋل ايدىمى ايدىپ بىرپار. ايدىم اوسسات حالئىالارنىڭ سىنچى ناظارتىندان

بىرغۇشى سى بار: شاملو بو چاقلانگ غۇشى سنىدا كىيگ ماضمون - يىڭ اۋستۇندە ايشلە يار :

كچە غان آغلايىپ تاۋوش ادىار اۋزاق واغت دىگىز ياتىر اۋشويىپ بىرپوۋاغ چىكىڭل يىڭ تۆم لۇكىندە ياغتا غارشى بۇى چىكار.

تۇركمەن ادبىياتىندا دا « طرح » فۇرماسىندا غۇي ايشلە ن غۇشى لاربار. كرىم آغادان بىرمىثال : «ياغىش » كۆك كۆزلە دى اندامى مىز دىغلادى كۆپ كۆزلە دى سسى دۇنيا سىغىمداى اما باغان ياغنىش چىقان كۆرۈلدىڭ مىليون دان بىر بۇلگكە دە دىگە دى

اۋچونجى : غۇشى نىڭكى اتاللىرى

الف= غۇشى نىڭ غورلوشىغى/ساخت سىغىر/ غۇشى نىڭ غورلوشىغى دۇرت بنت دن عىبارات :

* بىرىنچى بنت اۋنگى بىلن « فضا » نى تصوير لندىرپار. غارانگى كىچە نىڭ اىچىندە اوقا باتان شەر. شاھىربوايكى سطرارقالى«گىجە» نى ،غارانگى لىغى، اوقى نى وشولارنىڭ دىگىندە اۋم - سوملوگى ھەم دىنچىلىغى ،اۋچىچى نىڭ نەيىنە سىنگىرپار. غارا اۋرتۇكىنى اۋرتىدە كىچە اوقلايارشەر،كۆرۈرە سى بىلە

* اىكىنچى بنت دە ، شەر اووقا كىدن دن سۇنگ بىرواقاننىڭ يۇزە چىقىشى نى اڭلادىار. بىر كىشى بىرى نىڭ نازىك ھوودىسى بىلە دويغولانپار.

شۇندان سۇنگ اىنك نازىك ھوودىسى بىلە اۋچونجى بنت دە ايدىلىپ كچن واقتىڭ يۇزە چىقان«مکان»لارنى بىر- بىردىن ساناپ كچار. بو بىنت قافىە داش سىرئغان اىكى سطرىدن دوزولپار:

كچلگە دە چاترىق لاردا كۆچە دە بام اوستوندە حوز لاردا باغچادا * غۇشى نىڭ سۇنگى بىدى بۇلسا، اىكىنچى بنت داكى « ناپىلى» كىشى نى « بىر ياتمازاق جانلى كۆرۈرە » صورت دا بىزە تانادىپ اۋنونگ اولى شىپرىڭ اراسىندا شۇۋور چىكپانلىكى نى اڭلادىار.

غۇشى نىڭ بو بىدى « آراسى » سۆزى بىلن بىرىنچى بىندىڭ«كۆرۈرە سى»سۆزى بىلن قافىە داش بولۇپ سۇنگلايار:

باشغابىر ياتمازاق بىرچانلى كۆرۈرە شۇۋور چىكار بو اولى شىپرىڭ آراسى بىلە ب: غوشى نىڭ ماضمونى

شاھىرگىچە تۆمۈگىند بىر«فضا»دۇردىپ،كچلگە دىر،چاترىق ھەم حوز دىر باغچالار يالى شەرە دىگىشلى «المان لار» يىڭ اۋستى بىلن شاھىرانا دويغوسى نى يۇردىار و ايسلە دىك صوراتنى جانلاندىرپار .شەر،گىچە تۆمۈگى نىڭ اۋرتۇسىنى اۋرتۇنپ بۇتىن كۆرە سى

كچىپ،اىل حالقا ھۇدۇرلمك اۋچىن آق پاتابىلپار. شول ماحال دۇولت گىلى باغشى ۲۸ياشلى بىگىت اكن. تۇركمەن ايدىم - سازسونغاى نىڭك اۋنگ لرى چووال باغشى نىڭك، خىدىر باغشى نىڭك،نۇبات باغشى نىڭك،پرمان باغشى،اۋرازسالورنىڭ، ساخى جبارنىڭ يول لارنى دوام اتدىر،پۇرلى سارنى دان:«حالقتىڭ دىلپىندە سازنىڭ ائزىندا بول»ساخى حالئىادان:«ايدان ايدىم لارنىڭ بىلن تانالارسنىڭ،دۇرە دن ايدىم لارنىڭ بىلن ياشارسنىڭ» دىيىن يالى پندلرە اىە بۇلان دۇولت گىلى باغشى نىڭك اۋل اىنى سى،سازاندا ساز دۇزۇجى(مېوزىتېر) على خان اۋكدىر ،باغشى طاھىر اۋكدىرا دن حالئىالغى نىڭك مىثاللىدا - دا ايدىڭك كۆرمك بولپار.

بوصورادا بۇلسا،اۋل اۋز زۇرپايدى اۋوزمىدە سازچالماغىڭ،پرە لردە بارماق لارنى شىپروان ويناماغىڭ تارنى اۋوردىار. بوصوراتى حالئىا صوراتچى قىلچ بايجان اۋغلى صوراتا دۇشورپ دىر.

بىلن اوقلاپ ياتاندان سۇنگ ،بىر ياتمازاق جانلى كۆرۈرە اۋز نازىك ھوودىسى بىلە شىپرىڭ دۇرت كۆنچۇندە شۇۋور چىكىپ ايلانىپ يۇر. بو صوراتىڭ بىر- بىرى بىلن «مىتساد» اىكى«يانى» بار. بىر«يان» دان كىچە چۇنگلوغىندا كاپ يالى چىشىپ ياتان شەر. «صوراتىڭ»«بوشىنىدە»دورغولق دىر،دىنچىلىق ھەم دىم دىرسلىق يالى « غىرمتلدا» ئاسازحاصىت لركۇپ. اول بىر«يان» دان بۇلسا.

شاھىرىڭ غالاغولپى يۇرە كى،جوشوغلى روح ى،غىرمىلدى،نىڭ تىمئالى خۇكۇمۇندە،صوراتنىڭ جانلى كۆرۈرە سى بۇلۇپ رول اويناپار. شىلە بىر«مىتساد» يىڭ اساسىندا ،شاھىر دۇرە دن «فضا» سىندا ، « جۇموش» يىڭ ،«حرىكت» يىڭ وغىرمىلدى،نىڭ طاراپىنى چالپ، غارانگى لىغا و دوروغلىغا،رھىمىلى «گىچە لىك لى» حاصىت - ە غارشى دورىار . صوراتلانان«فضانى» اىرى بىر« يان» دان دا بارلاغ پان كچىرەك مومىكىن. شىپرىڭ اولى اىلى اۋزىن اۋيا بولۇپ،گورمزالىك» دە ھەم «بىلمزلىك» دە غارانگى نىڭ اچىندە اوقا باتىپ ياتان بۇلسالار،توسىنە «ياتمازاق جانلى كۆرۈرە» ،ھوشكارلىك بىلن چاترىق لاردا،كۆچە لردە ھەم حوز لاردا ياتمازلىغا چاغىرپار.

سۇزسۇنگۇندا اما بىرىنچە ماصلاحات : * - بىر « طرح » ى گراماتىكى باقتىمدان سىرادىنىڭدە ، مىڭ پىكرىمچە اۋل « غورلوشىق » [ساختار] جەت دن بىر « سۇزلم » ە [جملە - ە] مىڭزىار. «سۇزلم» ، «نحو» تايان ناچە «پارچا» دان عىبارات .

گراماتىكى قادا لارا كۇرۇ بىرساغدىن سۇزلم- يىڭ اىچىندە بو» پارچا «لارنىڭ ھىرسى ادىل اۋز»بىرىندە» جايلاشمالى دىر. بىر« طرح غۇشى » دا اما بو» پارچا «لارنىڭ «بىرلىك لى يىرىنى» بللە يان قادا،گراماتىكى اوصول لاردان داشغارى،غۇشى نىڭ آغىن لى لىغى ،لابۇس لى لىغى،اھنگ لى لىكى، سۇزلىرىڭ ھەم سۇزلم پارچالارى نىڭ غولاغا ياقتملى لىغى دىر.

شىلە بىرغارايشى اساس توتونپ غۇشى نىڭ « بنت «لرىنە ھەم دە «پارچا «لارىنا » گراماتىكى سازلاشىق» باقتىمدان غاراساق اىكى پارچاسى نىڭك اغساپان دىغنى كۆرۈپ بۇلار. مىثال اۋچىن»يىڭ نازىك ھوودىسى بىلە» سطر، مىڭ پىكرىمچە اساسان ارتىق لىق ادىار. دىيىك ھەم ماضمون تايان ھەم دە نحوى غورلوشىق تايان يالنگىش لىق كىدپار.

شاھىر «ياتمازاق جانلى كۆرۈرە » بولۇپ ، اوقا باتان ايلاتى شۇۋور چىكىپ اوقى دان اويارماق ماقمادى ايزارلايار. «نىڭ اۋزى اوقلانماق اۋچىن ،ياتىرماق اۋچىن اولانئليان زات آخرى. نحوى تايان دا بو سطر يىڭ دۇغرى جايى « ياتمازاق بىرچانلى كۆرۈرە» دن سۇنگ دوراۋىتپان. ياغنى ياتمازاق بىرچانلى كۆرۈرە اىنك نازىك ھوودىسى بىلە

شۇۋورچىكار ... * اىكىنچى يالنگىش لىق، دۇردۇنچى بىندىڭ بىرىنچى و اىكىنچى سطرىندە كۆرۈنپار. بوسطر لردە اىكى كۆك « بىر » سۆزى غاتالانپار. مىڭ پىكرىمچە اىكىنچى «بىر» ،ياتمازاق بىرچانلى كۆرۈرە» دە ارتىق لىق ادىار. «بىر»سۆزى ھەم «باشغا» سۆزۈنە ،ھەم دە «ياتمازاق جانلى كۆرۈرە مروج» اۋچىن ، بىر«قىد» كفايات ادر اۋتپان.

* اۋچونجى : بىرىنچى بىندىڭ ،بىرىنچى سطرىدىكى «اۋرتۇكىنى» سۆزى حاقددا . مىڭ پىكرىمچە «اۋرتۇكىنى» نىڭ بىرىنە «اۋرتۇكىنى» يازماق گراماتىكى قادا بۇيۇنچا دۇغورواق گىيار. سىبابى اۋرتكى ،اۋرتى، پرە،بوشش مانى سنىدا گىيار. اما بومانى نىنى ايرادا ادىپ « اۋرتوك تركىپ - ىنى اولانماق يازووقادا لارا لايىق گلزمۇ اۋتپان .بوسطر» غارا اۋرتۇكسىنى اۋرتىدە كىچە « يازىلسا دۇغورواق بۇلار اۋتپان. عومومان ايدىنىڭدا، نىڭل - بىلى كىدن يا لنگىش بىريان دان دويغى ھەم دۇشۇنچە تايان ، اۋبىر ياندان شاھىرانا دىلى نىڭ كۆن- كۆن دن اۋسۇپ بارپان دىغىنى «گىچە» يالى غۇشى لارنىدا اۋشكارگۇرسە بولپار.

بو حاقىقات ايران تۇركمەن لرى نىڭ «شىغىر»ىندا اولى حايدىتا بولۇپ بىپار. شنبە ۱۳۸۸/۷/۴

آلتىن خازىنا

تۇركمەن ماتال لارى

(د) بولىمى

۳۹ - داغدان اىندىم، داشدان اىندىم. كۆز بىلن غاشدان اىندىم.

(نچە)

۴۰ - داغدان اىنر اون دك، كۆزلىرى شا بىر ن دك، اۋتۇرپ نىشان قىلسانگ، بارغىر غار اۋولاق دك.

(شەپەتە)

۴۱ - داغدان اىنر دال كىمىن، بوتلارنى بوغداق كىمىن، اگىلىپ سوو اىچىپ بىلمىز، چكىر اۋولاق كىمىن.

(لذىرەفە)

۴۲ - داغدان اىنر دادران، دادا بىلمىز ھىچ كىم اۋنى، اىنچە اكرىلىپ، سىق دۇقان، كىبە بىلمىز ھىچ كىم اۋنى.

(نىلدا)

۴۳ - داغدان اىنر دال كىمىن، دال لارنى بوداق كىمىن، اگىلىپ سوو اىچىپ بىلمىز، چكىر اۋولاق كىمىن.

(نىخراپە شىنرە زىفە)

۴۴ - داغدان بىلنت ، دىگىزدىن چونگ.

(لىلقادە)

۴۵ - داغدان غايدار، غىغىرنا، يۇل بو يۇندا سىغىرنا، آستىن - اۋستون اتدىم دىيىپ، يۇلبارس كىمىن باغىرنا.

(لىلقادە)

۴۶ - داغ دۇبىۋىندە كۆچۈك چىغىرنا، (غىغىنە)

(نالەفە)

۴۷ - داغنىڭ غارى، باغنىڭ نارى، آتاسىنىڭ اۋغلى، ائە سىيىنىڭ ارى.

(ن لىغىسە)

۴۸ - دانە كۇرسە قاصتىندا، مىدام حالئاتاڭ آستىندا.

(ن لىغىسە)

۴۹ - دانە تاپسا، « غىق - غىق » ادر، كىسك سالسانك، « واق - واق » ادر.

(ن لىغىسە)

۵۰ - دايزام اىچدە، ساچى داشدا.

(ن لىغىسە)

۵۱ - دىپا چىقتم، تانگلادم، تانگلامان بلاننى كۇردۇم، بورولنىق سىز، بوينۇز سىز، باغىراق بلاننى كۇردۇم.

تايباران : تىقز قلى يلقى

ايش حاقددا تۇركمەن اتالار ناقلى

- آخ ات- دە واخ ات، اۋز ايشىڭنى اۋزۇنك ات.
- آدم ايشدن اۋلمز، اىكندىن.
- آرماسى يۇغونك، خورماسى يوق، اۋيۈندە اۋرنى اورباسى يوق.
- انخلاص بىلن ايشلەسنىڭ اووجى دمىرە دىگر ياغىزىلا.
- ادىپ ائدم، اورۇپ ائدم.
- آن سۇزلە، كۇپ ايشلە.
- الىم ايشلى بۇلاندان، باغتم كۆچىلى بۇلسون.
- الى كۇپ ايشە ياغشى.
- ايشىنىڭ ارچ تاپماسا، ىدى يوردا كۇچ.
- ايشلەسنىڭ داماق، ايشلەسنىڭ ساماق.
- ايشلانگدە غول يالى، كۆنگدە بگ يالى.
- ايشلەچەگە ايش كان.
- ايشلەسنىڭ دىشانلر سىنىڭ.